

דברי הימים

ליקוטי דברי תורה על פרשת השבוע

נלקח מספר "שערי חיים" על פרשיות השבוע של מורינו הרה"צ שליט"א

זמני השבת

3:48	הדלקת הנרות:
4:03	מנחה וקבלת שבת:
9:30	פירות טיש:
6:18	עלות השחר:
7:30	נץ החמה:
8:00	דף היומי:
9:00	שחרית:
9:37 - 9:01	סוף ז"ק ש"י:
11:46	הצות:
12:16	מנחה גדולה:
3:55	מנחה וסעודה ג':
4:59	מוצאי שב"ק:
5:16	מוצאי שב"ק - ר"ת:
6:10	אבות ובנים:
7:10	דף היומי מוצ"ש:

זיכוי הרבים

רכשו לכם זכות הפצת הגיליון 'דברי חיים' להצלחה ולסיד"ש בכל הענינים או להנצחת קרוביכם.

kehiladivreichaim@gmail.com

נדבת

הדפסת הגיליון והפצתו

לעי"נ

האשה החשובה

והכבודה מרת יהודית

חנה מקסוול ע"ה בת

הר"ר שלמה וויט צ"ל

נלב"ע כ"ז ניסן התשנ"ב

ויגדלו הנערים

פרשת תולדות חושפת בפנינו שאלות חינוכיות מורכבות עימן מתמודדים יצחק ורבקה בתהליך גידולו של הבן הסורר עשו. לפי פשט הכתוב, הקושי בגידול עשיו מתגלה רק לאחר שהתבגר 'ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים'.

עקרון זה מובלט בדברי המדרש (בראשית רבה ס"ג, י"ד): 'ויגדלו הנערים, רבי לוי אמר, משל להדס ועצבונות שהיו גדילים זה על גבי זה, וכיון שהגדילו והפריחו זה נותן ריחו וזה חוחר, כך כל י"ג שנה שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר, לאחר י"ג שנה זה היה הולך לבתי מדרשות וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים'. מסביר המדרש כי שלוש עשרה שנים קיבלו התאומים יעקב ועשו יחס זהה, הם למדו באותה כיתה, על פי אותה שיטה חינוכית, ורק בחלוף שלוש עשרה שנים נחשף לפתע השוני בין השניים. כך אף מסביר רש"י: 'כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם כיון שנעשו בני שלוש עשרה שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת כוכבים'. בקטנותם לא דיקדקו הוריהם בטיבם של בניהם.

מדברי המדרש ומפירושו של רש"י ניכר מסר חינוכי ביקורתי עז על האופן בו חונכו וגדלו שני התאומים. גיל שלוש עשרה הוא גיל מאוחר מאוד, מאוחר מידי, לגלות את השוני בין ילדים, כפי שמעיר רבי אלעזר: 'א"ר אלעזר צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנה, מכאן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה'. אין לחכות עד לגיל מצוות בחינוך ילדים.

כיצד ניתן להימנע מהפתעות בגיל 13? המלבי"ם מסביר, בפרשו את הפסוק: 'חונך לנער על פי דרכו' (משלי כ"ב), מצוה שיהיה החינוך ע"פ דרכו - כי כל אדם מסוגל מטבעו לענין אחר, בין בדעות יש שמוחם חד, ויש ששכלם ישר בלתי מחודד, וצריך ללמדם כפי ההכנה שנמצא בו, ובין ממששים, יש שמוכן לאומנות מיוחד, ולמדה מיוחדת, ויקבל אותה בקל, וזה יוכר בהנער לפי התשוקה, וצריך לחנכו לפי דרכו ולפי הרושמים שיש בו אל מה שהוא מוכן אליה, שאז לא יסור ממנה גם כי יזקין - לא כך אם יחנכה אל מה שהוא זולת טבעו.

פעם אחת סיפר הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א: 'למורי ורבי הצדיק רבי חיים מטשרערנוביץ זיע"א בעל "באר מים חיים", היה בן שלא הלך בדרך הישר וציער מאד את אביו, למרות זאת לא הרחיק רבי חיים את בנו מעליו ואף קרבו מאד. ופעמים רבות שמעתי את רבי חיים כשהוא נושא את ידיו הטהורות לשמים ואומר: 'ריבוננו של עולם, יהי רצון שאף אתה תנהג בבניך במידת הרחמים כשם שאני הקטן נוהג בבני זה, גם לי בן שסר מדרך הישר, אף אתה אל תסיר פניך מהם אלא רחם עליהם'. דבר זה אמר הרה"ק רבי מאיר מרומז בפסוק 'ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו', יצחק אבינו ידע ברוח קדשו כדאיאתא בגמרא (מסכת שבת דף פ"ט) שלעתיד לבוא יטען הקב"ה כלפי יצחק, בניך חטאו, לפיכך קירב יצחק אבינו את עשו בנו כדי שבבוא היום יוכל גם הוא לטעון ולומר, אני אהבתי את בני אף על פי שהיה זה עשו, גם אתה ריבוננו של עולם, מחל לבניך'.

הבן איש חי שאל: מפני מה נאמר כאן 'ויגדלו הנערים'? והלא זה דבר מובן מאליה שאחר שגדלו, נעשה עשו איש יודע ציד, איש שדה, ויעקב - איש תם יושב אהלים. אלא, תירץ הבן איש חי, ניתן להסביר זאת במשל: נשר גדול בנה את קינו על ראש צוק אדיר, מקום אשר אף ציפור ובעל כנף אינם יכולים להגיע אליו. אחד הגוזלים נפל מן הקן והגיע אל הבקעה, מקום המרעה של העיזים... חי הגוזל הוא בין הסלאים הרכים, עד שגדל וצמחו לו כנפיים גדולות, שאיתן נסק אל השמיים, כפי טבעו שברא בו הקב"ה. לימים פגש הנשר אחד שגדל עמו יחד. הכיר התיש את הנשר, כי הוא רעו משכבר הימים. על כן קדמו בברכה וקרא 'שלום לך, אחי הנשר!'. "מה לי ולך?", התגאה הנשר, "אמנם בצעירותיני גדלנו יחד ולא התביישתי בחברתך, כי שנינו היינו דומים. לי עדיין לא צמחו הכנפיים הנהדרות, ולך עוד לא צמח הזקן המדובבל... אך כעת, כאשר אני בשיא תפארתך, אין לי כל רצון להתחבר עם יצור כמוך".

כן הוא גם הנמשל. יעקב ועשו גדלו יחד ברחמה של רבקה אמנו, ושניהם גדלו לאחר מכן בבית הגדול של יצחק. בקטנותם עדיין לא היה ניכר ההבדל שביניהם, אולם אחר שגדלו וניכר טבעם בעולם - נבדלו זה מזה כהבדל שמים מן הארץ. יעקב אבינו עלה ונתעלה במדרגות הקדושה והטהרה, ואילו עשו ירד מטה-מטה במידותיו הרעות. זהו שנאמר: 'ויגדלו הנערים' - ורק אז שמו לב ש'יהי עשו איש יודע ציד, איש שדה', ואילו 'יעקב איש תם יושב אהלים'.

כאשר היה הרה"ק רבי זאב מזבאריטש זיע"א בן הרה"ק רבי יחיאל מיכל למזאטשוב זיע"א ילד, היה מתנהג ומשתובב ככל הילדים. כאשר התקרב לגיל שלוש עשרה פנה אביו לסופר סת"ם מומחה, בבקשה לכתוב תפילין עבור בנו יקירו. ניגש הסופר למלאכה בקדושה ובטהרה, הרי לא בכל יום מזדמן לו לכתוב תפילין עבור בנו של צדיק הדור. כאשר סיים, בא הסופר לרבי יחיאל מיכל והראה לו את הפרשיות, שמח המגיד מאד וביקש מהסופר, קודם שתכניס את הפרשיות לכתבים, הבא אותם אלי. כעבור זמן בא הסופר עם הפרשיות והכתבים, נטל רבי יחיאל מיכל את הפרשיות בידו והחל בוכה, בכי חרישי מעומק הלב, והדמעות גולשות לבתי התפילין, והסופר רואה ומשתומם. כאשר בתי התפילין מלאו מדמעותיו, רוקן הרבי את הבתים, יבש אותם ואמר לסופר: 'עתה, רשאי אתה להכניס את הפרשיות אל תוך הבתים'. בהגיע היום והנער זאב החל להניח תפילין, וראה זה פלא, שינוי חל בנער ללא הכר, לבו התמלא באהבת תורה ויראת שמים, ומאז עלה ונתעלה עד שהיה לאחד מצדיקי הדור.

אחד הצדיקים היה תמה מדוע אין בתפילת עמידה ברכה מיוחדת על חינוך הילדים. אמנם ברכות רבות מתקשרות לנושא זה - 'אתה חונך' (שנשכיל לחנך נכון), 'על הצדיקים' (שנזכה לחנך את בנינו ללכת בדרך הצדיקים), אך לפי את חשיבות הנושא, היה מן הראוי שתוקדש לו ברכה בפני עצמה. למעשה כל עיסוקנו עם הילדים הוא עבודת ה'. כל משפט שנאמר, כל הנהגה, כל תבונה, 'בכל דרכיך דעה', הילדים רואים כיצד אנו אוכלים, מדברים מגיבים ומתנהלים, ואישיותם נבנית ומתעצבת בהתאם. הוא שאמרו חכמים: 'גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה', הדוגמא החיה היא שמעצבת את הילד ומחנכת אותו, יותר מאשר ההספה המילולית. צריכים אנו לדעת כי כל פעולה שלנו היא בעלת משמעות אצל הילדים.

ראשו של עשו במערת המכפלה ולא כל גופו, כי בזיון הוא לקבור ערל במקום קדוש כזה, רק ראשו משום מצות כיבוד אב].

וַיִּמְכַר אֶת בְּכוֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב אֹתוֹ לְעֵשָׂו לְחֵם וְזֵיֶד עֲדָשִׁים וְזָוִי:

יש ג' שיטות בענין מכירה זו, לעת הרש"ם שהבכורה נמכר בשביל כסף שלא הוזכר הסכום בתורה, והוסף הטור עה"ת שהלחם וזויד עדשים היה כמו שאוכלים סעודה אחר שעושים מכירה והוא רק לאות וסימנא מילתא, דעת הרד"ק שהלחם וזויד עדשים היה התשלומין עבור הבכורה, ולעת הספורנו שהלחם וזויד עדשים היה כמו קנין חליפין, ולעת ספר היסר מכר לו גם את מערת המכפלה.

בארות המים, מה שהאריך התורה הקדושה בענין הפירות הג' בארות [עשק, שטנה, ורחובות] שרבו עליה רועי יצחק עם הפלשתים, ובודאי יש לזה כונה פנימי, כחצ הרמב"ן [ונימלר זיכור כללי יקר], שכונת התורה"ק הוא כי מעשה אבות סימן לבנים, הבארות מורה על בית המקדש שמשם שאבו תורה וקדושה וכן מצינו בקרא מקור מים חיים את ה', ושני בית המקדשות נחרבו כמו שני הבארות שסתמו פלשתים, הבית הראשון נחרב על העשק שהתעשקו על ה', ובית שני נחרב על שנאת חנם על כן נקרא בשם שטנה, אבל השלישי הוא רחובות הוא הבית שעתיד ליבנות ע"י משיח שבעת ההוא כ' כי ירחיב ה' את גבולך.

ברכות יצחק, בליל פסח אמר יצחק לבנו תידע שבבליה הזו יש עת רצון גדול בשמים והוא זמן מוכשר לברכה לכן הנני רוצה לברך אותך דוקא בלילה הזו [מזקוני], ואמר לו הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי, הוזכר לו יום המיתה שהרי יצחק נולד בפסח וחז"ל אומרים הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומשנה לשנה [ר"ה י"א] לכן בכל פסח הרגיש יצחק אבינו שזוהו הזמן שיכול להיות יום המיתה שלו [י"ת], ולעת הגר"א [בביאורו או"ח סימן תקל"ח] מעשה זו קרה בליל ראש השנה ולכן אוכלים תפוח בליל ראש השנה זכר לשדה התפוחים שהרגיש יצחק כשנכנס יעקב, וכן משמע מזה"ק.

יצחק אבינו אמר "בני" שמנה פעמים בשעה שדיבר ליעקב, י"ל כמו שדוד אמר לאחר מיתת אבישלוש שמנה פעמים בני להעלותו משבעה מדורי גיהנום ועוד א' להניחו בג"ע, כמו"כ רצה יצחק לתקן את עשו בזה, אבל במקום עשו זכה ליעקב לריח הגן עדן, ולעשו אמר ולך איפה מה אעשה בני דהיינו אינני יכול למסור לך המתנה של אמירת בני כי כבר לקחו יעקב. [שפתי דליק].

רבקה אמרה ליעקב עלי קללתך בני, כ' הגר"א עלי הוא ר"ת עשו לבן יוסף, שג' דברים הללו היו עיקר הצרות של יעקב אבינו, כנראה הקפידה של יצחק היה לו קצת רושם, ולהלן כשרצו השבטים ליקח את בנימין למצרים אמר להם יעקב [מ"ב, ל"ו] עלי היו כלנה, פי' הצרות של עשו לבן ויוסף מגיע לי שכן רמז לי אמי אבל צרת בנימין זה אינו בחשבון ולמה תיקח מידי בנימין ויהיה לי צער מזה.

וַיַּעֲתַר יַצְחָק לְהֵי לְנוֹכַח אֲשֶׁתוֹ כִּי עֲקָרָהּ הִוא:

יש לדייק הלא גם יצחק היה עקר, והיה לו להתפלל על עצמו ג"כ, [ובפשטות י"ל שהמתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, ולכן התפלל עבור רבקה], וי"ל עוד שיצחק לא התפלל עבור עצמו כי היות ויצחק היה שורשו ממידת הדין והגבורה, א"כ הוא בעצמו היה מקבל בגזירת ה' שלא יהיה לו בנים, שכן הוא מידת הדין, אבל על אחרים לא היה רוצה לנהג מידת הדין, ולכן כ' ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו רק עבורה התפלל אבל עצמו היה מקבל רצון ה' ומידת הדין בגבורה.

אם כן למה זה אנכי:

לכאורה יש לתמוה איך התרעמה רבקה על חסד השי"ת שנתן לה הריון רק משום שסבלה צער עיבור, וי"ל שכיון שראתה

סדר השנים בפרשתינו: בשנת 2088 לקח יצחק את רבקה, בשנת 2107 הלכו להתפלל בהר המוריה מקום העקידה, שיזכו לבנים [הטעם שלא התפללו קודם כי רבקה היתה בת ג' כשלקחה, והמתינו עד שתהיה גדולה ואח"כ המתינו עוד עשר שנים ואז עשו פעולות להתפלל בחזקה עבור בנים], ונולדו יעקב ועשו בשנת 2108, בשנת 2123 נפטר אברהם אבינו בראש חודש טבת [תקבר בשבה טובה ר"ת טבת], בליל פסח שנת 2171 נתברך יעקב, והוא היה אז בן 63 ואביו בן 123.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק:

פרש"י אלה תולדות יצחק, יעקב ועשו האמורים בפרשה, אברהם הוליד את יצחק, לפי שליצני הדור היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה לכך צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, ויש להבין מה כונת רש"י כמה שכתב יעקב ועשו האמורים בפרשה, ועוד יש לבאר למה רק עכשיו מביא הענין שפניו של יצחק היו דומין לפניו של אברהם, היה לו לומר כן בלידת יצחק שאז דיברו הליצנים [עי' ספרונו וירא שזה היה ישמעאל] שמאבימלך נתעברה שרה, וכאן יש ששים שנה לאחרי מכן, וי"ל דבאמת הני ליצנים דיברו כן בשעת לידת יצחק, ולאחר כמה שנים נשכח הך גלילה, אמנם בשעה שנוולד עשו הרשע, נתעורר השאלה מהיכן נולד רשע כזו מיצחק הצדיק בן אברהם הצדיק, וחיידשו הליצנים את השקר שמאבימלך נתעברה שרה, ומשום כך היה ליצחק חלק רע ומזה נולד עשו, לכך אצל לידת עשו המוזכר בפרשה זו הצריך התורה לכפול שיצחק היה דומה לאברהם כדי להוכיח שהיה בן אמיתי של אברהם.

פרש"י הנ"ל אף שהיו ליצני הדור אומרים כך, מ"מ היו הרבה אנשים שלא היו לצים ושלא אמרו כן בפה מלא אבל חשבו כך, כמבואר צפי מהר"ל ל"נ עה"ת שאפילו יצחק שאל את אביו ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר "אבי" דהיינו שיי"א שאין אתה אבי ועכשיו בעקידת יצחק בודאי יאמרו כן, וכן אליעזר שאל מהקב"ה ועשה חסד עם אדוני אברהם ובה אדע שהכל ידעו שיצחק מצא את בת זוגו צדקנית הראוי לו, כי אם לא ימצא בת זוגו יאמרו ח"ו מאבימלך נתעברה שרה עיי"ש. והסיבה שהרשה הקב"ה שיהיו מחחבה כזו בעולם, כ' הגר"ק קלוגער ז"ל מנאלד שזה דומה לדוד המלך שלא רצה הקב"ה שהסט"א יפריע לידת בן דוד לכן היה פיקוק עליו שהוא מואבי אף שלהלכה קי"ל ולא מואבית, וכן ביצחק שהקב"ה לא רצה שהסט"א יפריע על זכותו של עקידת יצחק, לכן היה שמיעות אלו כדי שהסט"א יחשוב שאינו ראוי להגין זכותו, אבל כאן העיד התורה אברהם הוליד את יצחק.

פרש"י, לפי שליצני הדור היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה, והטעם שנקרא בשם ליצנים הלא באמת היו שקרנים, כי באמת ידעו האמת שיצחק נולד מאברהם, אמנם הם אמרו הטעם שנוולד לאברהם בן לזקוניו כי הוא התפלל בעד אבימלך כמבואר ברש"י בפרשת וירא עה"פ ו'ה' פקד את שרה, והמתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, וזה מה שאמרו "מאבימלך" דהיינו מה שהתפלל בעד אבימלך זה גרם לשרה שנתעברה, אבל האמת אינו כן וכמבואר בתוס' ב"ק צ"ב. ששרה זכתה להתעבר קודם לכן שכבר הבטיח לו הקב"ה בזכות עצמו, רק מה שילדה בניקל זה היה מחמת תפילת אברהם בעד אבימלך, אמנם הני ליצנים רצו למעט מכוחו של אברהם אבינו שהיה יכול לפעול בעד עצמו מכח מעשיו הטובים, ואמרו שפעל רק משום שהתפלל בעד אבימלך ולא בזכות עצמו, לכן נקראו בשם ליצנים.

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים:

המפרשים העירו למה לא מצינו שיצחק מל את בניו, [אמנם ביעקב מצינו שהיה נימול כמבואר בפרשה ל"ד פסוק ט"ו ויכול להיות שהיה נולד מהול]. וכחצ זלעת זקנים שעשו היה אדום ויצחק חשב שזה מחלה כמו ירוק ולא רצה למול אותו עד שיבויא, והמתין עד שנעשה גדול כמו ישמעאל שהיה בן י"ג, וכיון שעשו הגדיל מרד באביו ולא רצה למול, [ולכך נקבר רק

נא רפא נא לה, והנה יצחק התפלל עבור רבקה אמנם לא רצה להזכיר שם אבותיה שהיו עובדי ע"ז, לכן התפלל לנוכח אשתו שתהיה שמה בשעת התפילה ולא יצטרך להזכיר שם אמה.

ויעתר לו ה':

יצחק הוצרך להרבות בתפילה כי לידת עשו גרם למיתת אברהם חמש שנים קודם זמנו, ויקר בעיני ה' המותה לחסידינו, ויצחק לא ידע מזה והתפלל בחזקה והקב"ה שמע תפילתו, לכן "ויעתר לו ה'" בגימטריא "חמש שנים", דהיינו שהיה צריך לסיוע מיוחד מן השמים כי זה היה נוגע לחמש שנים של אברהם אבינו [כרם התורה].

ויתרוצצו הבנים בקרבה:

כש"י כשרבקה היתה עוברת דרך בית המדרש היה יעקב היה מפרסם לצאת, הגה"ק מצעלזא ז"ל היה לומר למה היה יעקב רוצה לצאת הלא היה לו מלאך שעמו היה לומד במעי אמו כמו שאמרו חז"ל בהלו נרו עלי ראשי שבראש כל עובר יש מלאך הלומד אתו תורה, אלא בא ללמדנו שאפילו אם יש לך רבי טוב אבל עם החברותא אינו טוב, אזי אין כדאי להישאר שמה, כי אף שלומדים מרבי אבל מחבר לומדין עוד יותר, לכן רצה יעקב לברוח מן המלאך והעיקר שלא יהיה עם עשו הרשע ביחד. עוד אמרו שיש בזה מוסר השכל בעניני חינוך, איך מוטלת על האם לחנך בנה, אם האם דרכה לילך למקום קדוש אזי הבן רץ אחריה בדרך שהולכת, אבל אם האם הולכת למקומות שאינם מוכנים לקדושה אזי הבן רץ אחריה, ולא תחשוב שהיא יכולה לעשות מעשים שאינם טובים ולא יעשו רושם על הוולד, כי הבנים מבינים היטיב מעשי אבותיהם, ועיקר החינוך מתחיל בעצמו.

ותלך לדרוש את ה':

הגר"א מסביר הטעם שפחדה רבקה כשראתה שהעובר מפרסם לשעוברת בין בביהמ"ד בין בבית ע"ז, שחששה שתלד א' שיש לו שני פרצופין כאלו הנאמרים בבתי מדרשות וגם מפרסמים לצאת ולנאום בבתי ע"ז ופוסחים על שתי הסעיפים, לזה פחדה כי סכנה גדולה הוא לבני ישראל, ולכן אמרו לה שיש שני עוברים וא' יהיה צדיק גמור והשני רשע ואין כאן תערובות ח", ובזה נח דעתה.

וידו אוחזת בעקב עשו:

כש"ה הרה"ק מלעלזא ז"ל אף שיעקב ידע שאי אפשר לו למנוע מעשו שיהיה הראשון, מכל מקום התורה מלמדנו שהאדם צריך לעשות השתדלות ואף שאינו יודע אם יצליח או לא, שזה חשבוננו של הקב"ה, [מען דארף טאהן, אויפטוהן לאזט מען פאר דער אייבערשטער], ואכן יעקב הצליח סוכ"ס שיהיה לו הבכורה.

עשו, הוא מלשון עשו [בקמץ תחת העי'] שחושב שהוא איש שלם ואין לו מה לעבוד על עצמו, אבל יעקב מלשון עקב שהוא ענוה, כי יהודי צריך לחשוב שהוא עדיין בתחילת עבודתו והוא רק עקב ויש לו עוד להשלים, ולכן אומרים בקידוש לבנה ברוך יוצרך ברוך עושר ברוך קונך ברוך בוראך, ר"ת יעקב, כי הלבנה מקדשים כשהוא חסר וצריך עוד להשלים, רמז לבני ישראל שהם מרגישים בעצמם חסר ויש להם מה להשלים, וכן הלבנה מקבל אורו מהשמש כן יהודי צריך תמיד מוכן לקבל מה שאומרים לו.

ויאהב יצחק את עשו:

ידוע הכלל כמים הפנים אל הפנים, ולא מצוינו איך הראה עשו אהבה ליצחק אביו דמצינו רק ענין כיבוד אב אבל אהבה פנימית לא מצוינו, וי"ל דיצחק מורה על תורה שבעל פה, [שבעקידה עשה המעשה ע"י שמיעה מאברהם אביו] ותורה שבע"פ נכתב ע"י רבינו הקדוש רק מפני שהיה לו מנוחה

שיש לה בן הרוצה לצאת כשהיא עוברת בבית ע"ז, היתה לה עגמת נפש, ואמרה א"כ למה זה אנכי, פי' שטענה כך: כשאברהם שלח אליעזר ורצה ליקח רק מבנות המשפחה ולא מבנות הכנעני, שהם מושחתים במידות רעות, א"כ היה צריך שהבנים יהיו צדיקים, אבל עכשיו שהבן מפרסם לצאת לע"ז, למה זה "אנכי" למה הוצרכו ליקח אותי מבנות המשפחה, הלא היה אפשר ליקח מבנות הכנעני.

ותלך לדרוש את ה':

ופרש"י לראות מה יהא בסופה, וי"ל הכונה עפ"י מה שפי' הגה"ק מהרמ"מ מקאלק ז"ל שהאדם צריך לדעת כי תכלית ביאת האדם הוא שיהיה לו מלחמת היצר, ובכל מלחמה יש עתים שנוצחים ועתים שמשפסידים, אבל העיקר לדעת שאם נופלים בעבירה אין להתייאש ח"ו ולנטוש המלחמה, כי המלחמה עצמה הוא נצחון ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו וינצח לבסוף, לכן רצתה רבקה לדעת מה יהא "בסופה" דהיינו שלא יפסיקו המלחמה אלא ימשיכו במלחמת היצה"ר שלבסוף ינצח היצה"ט.

ולאום מלאום יאמך:

כשזה נופל זה קם וכו', כונת רש"י שמבואר בחובת הלבבות שא"א שיהיה לאדם עולם הזה ועולם הבא ביחד, פי' מי שחושב שעיקר התכלית הוא שיהיה לו כסף וזהב וכל תענוגי עולם הזה, אזי לא שייך לו לעבוד עבור עולם הבא כי אז יניח את עבודת השי"ת והסירחא שבו עבור התענוגים, וכמו שעשה עשו שעזב את הבכורה וכל קדושתו עבור נזיד עדשים, ומי שמאמין בעולם הבא ומסריח עצמו לעבוד את השי"ת, אזי צריך לפעמים לוותר על התענוגים, אבל שניהם ביחד לא שייך, וזה הכונה כשזה נופל זה קם, אבל שניהם ביחד לא שייך.

איחא צנעל הטורים עשו בגימ' שלום שאם לא היה שמו כן היה מחריב כל העולם כולו, וצנעל הגה"ק מאסטרולווע ז"ל שמצינו ששמו של יעקב נכתב ה' פעמים מלא, כמש"כ וזכרתי את בריתי יעקוב וגו', והנה יעקוב יעקוב ג"כ בגימ' שלום, וי"ל רמז לזה שהגוי יש לו שלום בעצמו דהיינו כשיש לו כל טוב הוא שבע רצון ושלום בעצמו כמו שאמר עשו יש לי רב, ופי' חז"ל שכונתו שהיה מתגאה שיש לו הרבה, אבל אין לו שלום כשיש לאחרים ג"כ, אבל יהודי אוהב כשיש גם לאחרים, ולכן שני פעמים יעקוב דהיינו שני יהודים יש להם שלום ביניהם, ואפילו אם אחרים יש להם שפע הרבה, יש לו טובת עין, וזה מעורר ברית הקב"ה לישראל כיון שיש ברית בין שני יהודים.

ויעתר יצחק להי' לנוכח אשתו וגו' ותהר רבקה אשתו:

יש לדייק למה לענין התפילה לא הוזכר שמה רק כתב לנוכח אשתו, ולענין ההריון הוזכר שמה רבקה, וראיתי ליישב שיצחק חשב אולי רבקה צריכה שינוי השם כמו שרה שנשתנה שמה משרי, לכן לא הזכיר שמה בשעת התפילה שמא שם זה אינו שמה הראוי לה, והתפלל סתם עבור אשתו, וכיון שלא קיבל נבואה מן השמים שצריך לשנות שמה, סימן הוא שרבקה לא היה צריך שינוי השם, ותהר רבקה אשתו בשמה הקדום בלי שום שינוי, ולא הוצרכה שינוי השם כמו באברהם שהיה בן רשע, ואצלו היה צריך להיות נוסף על תפילתו גם ענין של שינוי השם. [ומכאן אנו למדין שענין שינוי השם אינו דבר קל, כי אפילו יצחק לא היה רוצה לשנות שמה של רבקה בלי נבואה מן השמים, וכן אמרו צדיקים שאין לשנות שם של חולה אם לא יודעים כל עניני שורש נשמתו וכו'].

עוד כתבו הטעם שהתפלל דוקא לנוכח אשתו, כי ידוע שכשמתפללים עבור חולה יש להזכיר שמו ושם אמו [כמבואר בשבת דף ס"ו], וזה דוקא כשמתפללים בעבורו והחולה אינו נמצא שם, משא"כ אם החולה נמצא אצל המתפלל אין צריך להזכיר שם החולה, וכן התפלל משה רבינו לפני מרים ואמר קל

לע"נ

הרה"ח ר' דוד אליהו בן הרה"ח ר' יוסף חיים גרינוואלד זצ"ל

לע"נ

הרה"ח ר' בנימין בייטש בן הרה"ח ר' ישראל רוזנבוים זצ"ל

מאנטינונס שאהב אותו, ובזה נתקיים האהבה, ולכן מרומז שני גיים כ' על רבי ואנטינונס.

העליטני נא מן האדום האדום הזה:

לכאורה יפלא על עשו הרשע והבעל תאוה שיהיה בעל נימוס ויאמר נא שהוא בלשון של בקשה, ולהלן בפרשה מצינו שיעקב כשדיבר עם אביו אמר קום נא ועשו לא אמר נא אלא יקום אבי, ועוד קשה הלא עדשים הם אדומים רק קודם הבישול אבל אחר הבישול נשתנה מראיתן כידוע, וכמזכר החוות יאיר לפרש שתיבת "נא" אינו לשון של בקשה אלא מלשון של חצי בישול כמו שמצינו אל תאכלו ממנו נא, פי' שאינו מבושל כל צרכו, וזהו הביאור הלעיטני נא פי' בעודו בחצי בישולו והוא עדיין אדום, שלא היה יכול להמתין עד שיהיה מבושל כראוי.

על כן קרא שמו אדום:

לכאורה יפלא האם מי שאוהב עדשים אדומים נקרא על שם זה, אלא הענין שעשו היה מוכן למכור הבכורה שהוא נחלת עולם הבא עבור נזיד עדשים הלא זה מראה מה העיקר אצלו ומה הטפל, ולכן נקרא שמו אדום.

ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים:

לכאורה קשה למה נתן לו לחם הלא לא ביקש אלא עדשים, וי"ל דיעקב חשש שמא יטעון עשו שהמכירה היה מקח טעות כי היה כל כך ברעב עד שאחזו בולמוס ולא ידע מה שעשה, לכן מקודם נתן לו לחם כדי שיהיה שבע ויהיה דעתו עליו, ואח"כ נתן לו עדשים כמכירה בשעה שדעתו היתה צלולה. וכמו"כ כתבו לבאר הא דכתיב ויבז עשו את הבכורה, שהתורה מביא ענין זו כדי שנדע שהיה חלות להך מכירה, כי קיי"ל דקרקע אינו נקנה בכסף בלב לפי שהקונה אין לו סמיכות דעת דחושש שמא יחזור בו המוכר, אמנם שיטת הרשב"א [הובא בפ"ת חו"מ סימן קצ"א] הוא שהמוכר שדתו מפני רעתו שפיר נקנה בכסף כי יודע שהמוכר רוצה למכרו בזריזות, לכן כתיב ויבז עשו את הבכורה שאצלו היה מוכר הבכורה מפני רעתו, ושפיר נקנה בנוזיד עדשים, אבל בלא"ה לא היה מועיל הקנין בזה, כיון שהבכורה היה כולל גם קרקעות וזה אינו נקנה בשוה כסף כנ"ל.

לך נא אל הצאן וקח לך משם עזי גדיי עזים טובים ואעשה אותם מטעמים לאבך כאשר אהב:

ופרש"י וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק אבינו, אלא פסח היה האחד הקריב לפסח והאחד עשה מטעמים לחגיגה, כי הפסח חייב לאכול על השובע [ורמז לדבר "מטעמים" בגימטריא "אחד פסח ואחד חגיגה"]. אמנם הדבר קשה להבין הלא בפסחים דף ס"ט: אמרינן שבזמן שהקרבן פסח מרובה אזי אין צריכים חגיגה ורק עם הרבה אנשים בחבורה ואין מספיק פסח לכל אחד אזי צריכים חגיגה עמו כדי שיהיה נאכל על השובע, ועוד קשה מדוע לא אמר יצחק לעשו שיביא שני גדיי עזים א' לפסח וא' לחגיגה, ומי' הר"ז מלמסק ז"ל שבאמת יצחק רצה לאכול הק"פ לעצמו ולא היה צריך לאכול עמו עוד גדי לחגיגה כי היה מספיק על השובע מהפסח בעצמו, אמנם רבקה ידעה שאם יעקב יביא הק"פ והוא יעשהו, אזי כל בני ביתו של יצחק ורבקה [שהיו עמם הרבה גרים שעשו] הם ירצו ג"כ לאכול מהמטעמים שיעקב הצדיק עשה, שהם הכירו ג"כ בגדולת יעקב וידעו שעשו הוא רשע, וממילא לא יהיה מספיק פסח עבור כל אחד שיהיה על השובע, לכן צוותה ליעקב לעשות עוד גדי עבור חגיגה.

נא אזויך במרמה:

"במרמה" בגימטריא "אפיקומן", רמז שהיה ליל פסח, ולכן לא רצה יצחק לאכול אח"כ מצידת עשו כי אסור לאכול אחר

האפיקומן, מכאן מקור למנהג ישראל שגונבים האפיקומן לעורר הענין שיעקב גנב הברכות מעשו, והנה יש כמה רמזים להלכות פסח, בתחילה אמר וצודה לי "צידה" בה' יתירה, דכליל פסח אכלו חוץ מן הפסח גם החגיגה שבאה נקיבה [פסחים דף ס"ט], והקרי לשון זכר והכתיב לשון נקיבה רמז שביקש שניהם, ולכן אמר יעקב "קום נא שבה ואכלה מציד" דלכאורה זה סתירה אם יקום איך ישב, אך הפסח נאכל בחפזון ומקלו בידו וע"כ נאכל גם בעמידה, אבל החגיגה נאכל מיושב כשאר קדשים דכתיב למשחה לגדולה כדרך החשובים, לכן רמז לו השני אכילות.

וישלם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו:

הרבי ר' יהונתן היה אומר למה כששואלין שאלה על עוף והרב מטריף אין שום תערומות על הפסק דין ואפילו אם יש בזה הפסד מרובה, וכשיש דין תורה א' עם חבירו אזי מי שהפסיד אפילו סכום מועט יש לו טענות ותביעות ואינו רוצה לקיים הפסק, אמנם כשרב מטריף ההפסד הוא רק להשואל, אבל בדין תורה כואב לו שחבירו הרויח, וזה מדה של עשו, שקיבל ברכה מאביו ואעפ"כ שגא את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו שענינו צרה בזה שאחיו נתברך.

ויצא יצחק לשוון בשדה:

"ל ענין בכל דרכיך דעהו אפילו בעבודת השדה להכיר שיש בורא עולם, עי' טור לענין תפילת מנחה שהוא באמצע עבודת היום דייקא, ואליהו לא נענה אלא בתפילת מנחה, עי' מאלו וקמ"ט פרשת ואחתנן אליהו נמצא בשוק לעורר אמונה, ואולי הכונה על תפילת מנחה כנ"ל, ויתן לך אלקים זה מקרא וכו' להורות שזה צ"ל עיקר עבודת האדם, וכיון שעשו הפסיק זה ויחיד יצחק חרדה ראה גיהנום שבלי שום תועלת רוחני אין תכלית בעוה"ז עי' יי"ל.

וירא את ריחו בנדי:

כמלק"כ אל תקרי בגדיו אלא כוגדיו אותן הרשעים שבוגדין בהקב"ה כשהן עושיין תשובה, ויש להבין מה הכונה שהרגיש יצחק דוקא ענין התשובה.

ראה ריחו בנדי כריחו השדה:

ואמרו מז"ל במדרש רבה דקאי על חורבן ביהמ"ק, ואח"כ וישתחו [חסר ו'] לאומים דקאי על ישמעאל שלא ישתחוה לגמרי, רמז למה שאמרו חז"ל [בילקוט שמעוני על בריית בין הבתרים] שבאחרית הימים יתאחד עשו וישמעאל, ועל עשו יש ענין של זה נופל זה קם משא"כ בישמעאל קשה ביותר, ויש לבאר הענין בהקדם מה שיפלא שיעקב נטמן בשיבת עבר י"ד שנה, ולא נזכר כל הענין בתורה שבכתב רק ברמז, והרמזה אצל וילך עשו ויקח את מחלת בת ישמעאל כמבואר ברש"י סוף הפרשה, וקשה להבין למה הוזכר דוקא כאן, וי"ל דברכת יצחק ליעקב מטל השמים וגו' שרמזו חז"ל על מקרא משנה וגמרא ענינו שיהיה לו סיעתא דשמיא כשיתחיל ללמוד, וזה מועיל כנגד עשיו, אמנם כנגד ישמעאל הוצרך תורה שלמד באף [קהלת ב'] שלא שכב במיטתו כל הלילה, גיעה יתירה זה לא היה ברכתו של אביו ורק זה הועיל כנגד ישמעאל, ולכן רמזה תורה התורה שלמד באף אצל ישמעאל דוקא, שזה הועיל כנגדו [והוא כמו שמצינו ענין להטמין את השופר בין סדר לסדר].

הברכה אחת היא לך אבי שלכתחילה יצחק אמר לו שכבר ברכו ליעקב אמר לו עשו אני רוצה גשמיות ויצחק חשב שרוצה כמו זבולון אמר לו שכבר בירכו בשניהם, אמנם עשיו הברכה אחת היא לך למה תולה זה בזה תן לי רק הגשמיות לשם גשמיות, ועל זה ענה לא אביו גשמיות בלבד תיקח וקח כמה שאתה רוצה משלם אל פניו להאבידו.

לע"נ

הרה"ח ר' פינחס בן הרה"ח ר' בנימין בינוש חזנונים זצ"ל

אשר הלך לעולמו לאחר שהזכך ביסורים קשים וקבלם באהבה בשב"ק קפר' שמיני לסדר 'בקרובי אקדש' - נוניסן תשע"ז

